

# Autoreferat

Małgorzata Pawłowska  
Szkola Główna Handlowa w Warszawie

Warszawa, listopad 2014

## Spis treści:

<b>1. Imię i Nazwisko.....</b>	<b>3</b>
<b>2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.....</b>	<b>3</b>
<b>3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych .....</b>	<b>3</b>
<b>4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.): .....</b>	<b>4</b>
4.1. <b>Motywacja, cel naukowy, pytania badawcze oraz hipotezy badawcze .....</b>	<b>4</b>
4.2. <b>Metoda badawcza.....</b>	<b>7</b>
4.3. <b>Zbiory danych wykorzystywane do badań empirycznych .....</b>	<b>8</b>
4.4. <b>Osiągnięte wyniki ze wskazaniem możliwości ich wykorzystania .....</b>	<b>8</b>
4.5. <b>Wkład głównego osiągnięcia do nauk o finansach – podsumowanie.....</b>	<b>14</b>
<b>5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych).....</b>	<b>16</b>
5.1 <b>Charakterystyka pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych .....</b>	<b>16</b>
5.2 <b>Podsumowanie osiągnięć naukowo-badawczych.....</b>	<b>29</b>
<i>Literatura cytowana w autoreferacie.....</i>	<i>32</i>

## **1. Imię i Nazwisko**

Małgorzata Pawłowska

## **2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej**

- Doktor nauk ekonomicznych, Szkoła Główna Handlowa, Kolegium Zarządzania i Finansów, Warszawa, 12-01-2004 rok, tytuł rozprawy doktorskiej: *Wykorzystanie metody DEA do analizy efektywności i oceny banków komercyjnych Polsce w latach 1997-2001*, promotor w przewodzie doktorskim: prof. dr hab. Teresa Słaby.
- Dyplom ukończenia trzyletnich studiów doktoranckich, Szkoła Główna Handlowa Kolegium Zarządzania i Finansów, Warszawa, 2000-2003.
- Dyplom ukończenia studiów podyplomowych o specjalności: Bankowość i Finanse, Szkoła Główna Handlowa, Wydział Finansów i Statystyki, Warszawa, 1992-1993.
- Magister Matematyki, specjalizacja matematyka ogólna, wydział Matematyki, Informatyki i Mechaniki, Uniwersytet Warszawski, studia magisterskie, Warszawa, 1985-1990.

## **3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych**

- Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, od 1.10.2013 r., do 30.09.2014 r. adiunkt, Katedra Skarbowości.
- Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, od 1.10.2014 r., adiunkt, Katedra Teorii Systemów Ekonomicznych – do chwili obecnej.

**4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):**

**a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego**

Monografia naukowa pt.:

*Konkurencja w sektorze bankowym: teoria i wyniki empiryczne*

**b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa)**

Pawłowska M., *Konkurencja w sektorze bankowym: teoria i wyniki empiryczne*, 2014 rok, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, objętość: 266 stron.

Wskazane osiągnięcie w formie dzieła opublikowanego w całości zostało poddane ocenie recenzentów jako główne osiągnięcie naukowe.

Recenzentami z ramienia wydawnictwa byli prof. dr. hab. Stanisław Flejterski, Uniwersytet Szczeciński oraz dr hab. Krzysztof Jackowicz, prof. Akademii Leona Koźmińskiego (obecnie prof. dr. hab.).

**c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania**

**4.1. Motywacja, cel naukowy, pytania badawcze oraz hipotezy badawcze**

Konkurencja jest oczywistym elementem gospodarki rynkowej. O ile pozytywna rola konkurencji dla rynków towarowych była i jest niekwestionowana, to jednak historycznie rynek bankowy uważany był za obszar, w którym silne efekty zewnętrzne powodują konieczność regulowania poziomu konkurencji. Przed deregulacją z lat 80. XX w. banki w odróżnieniu od przedsiębiorstw niefinansowych uznawano przede wszystkim za instytucje zaufania publicznego, które w celu utrzymania tego zaufania muszą utrzymać stałą współpracę z pozostałymi graczami na rynku. Sytuacja zmieniła się zasadniczo w ostatnich dziesięcioleciach poprzedzających ostatni globalny kryzys finansowy. Z uwagi na postępującą deregulację i liberalizację rynków oraz dynamiczny rozwój innowacji produktowych, sektor bankowy zaczął być określany mianem przemysłu bankowego (*banking industry*) nastawionego głównie na coraz większe zyski (Bikker i Bos, 2005). Zaobserwowano też wzrost liczby fuzji i przejęć w sektorze bankowym w skali

globalnej, w tym w sektorach bankowych UE, dodatkowo stymulowanych powstaniem strefy euro (EBC, 2005).

Kryzys finansowy uwidocznił coraz większą rolę banków w gospodarce, powodującą wzrost znaczenia konkurencji i polityki regulacyjnej dotyczącej konkurencji w sektorze bankowym. Mimo ww. procesów w dalszym ciągu wśród badaczy nie ma konsensusu, co do roli konkurencji w sektorze bankowym (Bikker i Leuvensteijn, 2014). Z jednej strony, niektórzy ekonomiści uważają, że to nadmierny wzrost konkurencji oraz innowacje finansowe na rynkach, doprowadziły do globalnego kryzysu finansowego, co świadczy o negatywnej roli konkurencji w sektorze bankowym. Z drugiej strony, wyniki wielu opracowań wykazały, że konkurencja w sektorze bankowym, tak jak w innych sektorach gospodarki, jest pozytywnym zjawiskiem, o ile istnieją optymalne regulacje i dobry nadzór (Vieves, 2010). Kryzys finansowy spowodował ponadto wzrost wsparcia rządów dla sektora bankowego oraz nową falę fuzji i przejęć polegającą na przejmowaniu niewypłacalnych banków przez silniejsze finansowo instytucje. W efekcie konsolidacji spowodowanej kryzysem finansowym nastąpił dalszy wzrost koncentracji w sektorach bankowych UE. Wzrost aktywów sektora bankowego, spowodowany głównie wzrostem kredytów dla sektora niefinansowego, przy spadku liczby banków spowodował, że poszczególne banki stawały się coraz większe. W UE zaczął narastać problem banków „zbyt dużych, by pozwolić im upaść” (*too-big-to-fail* (TBTF)). W zachowaniach banków wzrastała tzw. pokusa nadużycia (*moral hazard*), w konsekwencji doszło do utraty zaufania na rynkach finansowych i upadku niektórych banków, a nawet do kryzysów zadłużeniowych państw. Brak zaufania jest obecnie dużym problemem w sektorze bankowym. Dlatego też, opracowujący strategię banków widzą szansę na przywrócenie zaufania w zmianach modeli biznesowych banków m.in. w powrocie do tradycyjnych modeli bankowości depozytowo kredytowej opartych na tzw. strategii bankowości relacyjnej. Bankowość relacyjna ponownie nabiera coraz większego znaczenia w krajach zorientowanych na finansowanie z sektora bankowego, takich jak Polska, ale również w wielu innych krajach UE.

Zmiany konkurencji w sektorze bankowym odbywają się głównie dwoma kanałami: poprzez kanał zmian koncentracji i przez kanał regulacji finansowych wpływających na warunki konkurowania m.in. na bariery wejścia na rynek i wyjścia z niego. Dlatego też zmiany, jakie zaobserwowano na rynku bankowym, działały na poziom konkurencji dwukierunkowo. Z jednej strony, fuzje i przejęcia powodowały wzrost koncentracji, co osłabiało konkurencję, z drugiej strony, deregulacja i liberalizacja rynków finansowych prowadziła do zmniejszania się barier wejścia i wyjścia, co powodowało wzrost konkurencji. Dlatego wielu badaczy starało się znaleźć odpowiedź na pytanie, czy mimo procesu konsolidacji i powstawania coraz to większych banków konkurencja rośnie z uwagi na deregulację i liberalizację rynków.

Aby znaleźć na to pytanie odpowiedź, należy przede wszystkim dokonać prawidłowego pomiaru konkurencji przy wykorzystaniu odpowiednich metod, czego m.in. próbowano dokonać w

monografii stanowiącej osiągnięcie naukowe (dalej monografia). Ponadto w polskim sektorze bankowym dominuje kapitał zagraniczny głównie z krajów strefy euro (ok. 50% udziału w aktywach polskiego sektora bankowego), dlatego sytuacja finansowa banków matek może mieć wpływ na konkurencję w polskim sektorze bankowym.

Wyżej przedstawione fakty, procesy i tendencje, jakie obserwowano w zakresie konkurencji w sektorach bankowych UE, w tym w polskim sektorze bankowym oraz coraz większa jej rola i wzrost rangi badań empirycznych dotyczących konkurencji, stanowiły motywację do podjęcia badań dotyczących konkurencji w sektorze bankowym i pozwoliły na sformułowanie **głównego celu monografii. Głównym celem monografii jest analiza zmian, jakie dokonały się w polskim sektorze bankowym w zakresie konkurencji między bankami, ustalenie merytorycznie poprawnych metod jej pomiaru oraz determinant i efektów jej działania na tle zmian strukturalnych w sektorach bankowych UE.**

Należy też zwrócić uwagę na to, że wraz z dynamicznym rozwojem technik komputerowych już od lat 90. ubiegłego wieku próbowano szacować poziom konkurencji w sektorze bankowym, stosując metody ekonometryczne zaczerpnięte z teorii przedsiębiorstw i wykorzystując do tego celu odpowiednio przekształconą funkcję produkcji. Tego typu badania rozwijały się i rozwijają się nadal w ramach obszaru badań empirycznych mikroekonomii bankowej noszącej nazwę teorii konkurencji w sektorze bankowym (*the Industrial Organization Approach of Banking - IOAB*). Teoria konkurencji w odniesieniu do sektora bankowego (IOAB), która obejmuje oprócz modeli teoretycznych, metody ilościowe służące do szacowania konkurencji między bankami, jest stosunkowo nową teorią w mikroekonomii, lecz jej dorobek empiryczny rozwija się bardzo szybko z uwagi na ostatni kryzys finansowy. Stanowi ona część teorii mikroekonomii bankowej, wychodzącą poza opis procedur i klasycznych zasad funkcjonowania banków. Teoria IOAB bierze pod uwagę asymetrię informacji i obejmuje takie metody ilościowe zaczerpnięte z teorii przedsiębiorstw, które uwzględniają szczególną rolę przedsiębiorstwa bankowego w gospodarce, różniącą się od roli przedsiębiorstwa niefinansowego. Teoria ta obejmuje identyfikację kluczowych czynników wpływających na podejmowanie decyzji przez banki, ocenę struktury konkurencji na rynkach bankowych i związanych z tym implikacji dla sektora bankowego i społeczeństwa oraz ocenę skutków regulacji w sektorze bankowym.

W monografii przedstawiłam elementy teorii IOAB odnoszące się do pomiaru konkurencji w sektorze bankowym oraz jej główne nurty badawcze prezentowane w literaturze światowej, zarówno teoretycznej jak i empirycznej. **Dlatego też, dodatkowym celem pracy była krytyczna analiza współczesnego dorobku, zarówno teoretycznego, jak i empirycznego, na temat konkurencji w sektorze bankowym, w ramach teorii IOAB.**

W monografii dokonałam weryfikacji hipotezy badawczej, że w analizowanym okresie (w latach 1997-2012) wzrost konkurencji wpłynął pozytywnie na polski sektor bankowy, który

**mimo kryzysu w analizowanym okresie był w dobrej kondycji i wykazywał nadal duży potencjał wzrostu.**

W celu weryfikacji hipotezy badawczej w monografii udzieliłam odpowiedzi na pięć pytań:

1. Czym jest konkurencja w sektorze bankowym i jakie są właściwe metody jej pomiaru?
2. Jak kształtował się rynek kredytowy w Polsce i jak na niego wpływał model biznesowy banków?
3. Jaki był poziom konkurencji w polskim sektorze bankowym przed kryzysem i podczas kryzysu oraz, jakie były determinanty zmian poziomu konkurencji?
4. Dlaczego banki w Polsce dobrze poradziły sobie w trakcie kryzysu?
5. Jakie są szanse rozwoju polskiego sektora bankowego na tle innych sektorów bankowych Unii Europejskiej i jak na nie wpływa model konkurencji w sektorze bankowym?

Realizacja celu pracy znalazła odzwierciedlenie w konstrukcji logicznej monografii. Odpowiedzi na pytania badawcze służące do realizacji celu i weryfikacji hipotezy zdecydowały w znacznej mierze o jej strukturze, na którą się składa, oprócz wstępu i zakończenia, osiem rozdziałów, aneks metodyczny i załącznik.

#### **4.2. Metoda badawcza**

W monografii do weryfikacji głównej hipotezy wykorzystałam metodę badawczą polegającą na gromadzeniu obserwacji badawczych oraz ich analizie, której wyniki stanowiły podstawę do udzielenia odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Postawione w pracy problemy badawcze rozwiązałam z wykorzystaniem różnorodnych technik badawczych. Prezentowane w monografii wyniki badań ilościowych dotyczące poziomu konkurencji i jej determinant, przeprowadziłam z wykorzystaniem szerokiej gamy metod ekonometrycznych opartych na analizie danych panelowych wykorzystywanych do szacowania poziomu konkurencji (m.in. modele panelowe z czynnikami stałymi (*fixed effects*), modele z czynnikami losowymi (*random effects*), dynamiczne modele panelowe (GMM). Oprócz modeli ekonometrycznych z wykorzystaniem danych panelowych, do realizacji celu pracy posłużyłam się również analizą porównawczą opierającą się na tradycyjnych metodach wskaźnikowych, wykorzystywanych w analizach banków komercyjnych. Na potrzeby analizy empirycznej poziomu konkurencji w polskim sektorze bankowym, w monografii wyodrębniłam następujące okresy badawcze: 1997–2001, 2002–2007, 2008–2009 oraz 2010-2012<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> Są to odpowiednio: okres nasilenia się procesu fuzji i przejęć w polskim sektorze bankowym, okres tuż przed wejściem i po wejściu nowych 10 krajów do Unii Europejskiej (w tym Polski), okres kryzysu finansowego po upadku Lehman Brothers, okres kryzysu zadłużeniowego w krajach strefy euro.

#### 4.3. Zbiory danych wykorzystywane do badań empirycznych

W badaniach empirycznych prezentowanych w monografii wykorzystałam różnorodne źródła danych: dane ze statystyki bankowej Narodowego Banku Polskiego, dane ze statystyki bankowej hurtowni danych Europejskiego Banku Centralnego (*Statistical Data Warehouse (SDW)*), bazę danych BankScope<sup>2</sup> oraz inne dostępne źródła danych m.in. GUS oraz Eurostat.

#### 4.4. Osiągnięte wyniki ze wskazaniem możliwości ich wykorzystania

Przedstawione w pracy efekty prowadzonego postępowania analityczno - badawczego pozwoliły mi na udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze, weryfikację sformułowanej hipotezy oraz w konsekwencji na realizację celu głównego i celu dodatkowego. Przypomnijmy, że celem głównym monografii była **analiza zmian, jakie dokonały się w polskim sektorze bankowym w zakresie konkurencji między bankami, ustalenie metod jej pomiaru oraz determinant i efektów jej działania na tle zmian strukturalnych w sektorach bankowych UE. Celem dodatkowym była krytyczna analiza współczesnego dorobku, zarówno teoretycznego, jak i empirycznego, na temat konkurencji w sektorze bankowym, nie tylko polskim**, będąca elementem teorii *the Industrial Organization Approach of Banking (IOAB)*. Zatem, w pracy zostały osiągnięte dwa **praktyczne cele**.

Omawiana monografia, stanowiąca główne osiągnięcie naukowe, jest przede wszystkim poświęcona zjawisku konkurencji w sektorze bankowym i dlatego, aby udzielić odpowiedzi na **pytanie pierwsze, które dotyczyło konkurencji w sektorze bankowym i metod jej pomiaru**, dużo uwagi poświęciłam prawidłowemu zdefiniowaniu konkurencji w sektorze bankowym i dokonałam wyraźnego rozróżnienia między pojęciami: konkurencja, a konkurencyjność. Konkurencja dotyczy bowiem struktury całego rynku, na którym działa dany podmiot, w odróżnieniu od konkurencyjności, która wiąże się z charakterystyką poszczególnych podmiotów na danym rynku. Wysoki poziom konkurencji wiąże się ze strukturą konkurencji doskonałej natomiast niski ze strukturą monopolu. Struktura rynku pomiędzy monopolem, a konkurencją doskonałą nosi nazwę konkurencji monopolistycznej. W monografii podkreśliłam, że rola konkurencji między bankami różni się od roli konkurencji przedsiębiorstw niefinansowych, ze względu na specjalną rolę banków w gospodarce. Dlatego w monografii podjęłam próbę klasyfikacji nakładów i wyników technologii bankowej umożliwiającą właściwy pomiar konkurencji. Stwierdziłam, że najczęściej w

---

<sup>2</sup> Baza ta została stworzona przez Bureau van Dijk-Electronic Publishing. Zawiera dane dotyczące bilansów i rachunków wyników banków komercyjnych w poszczególnych krajach świata. Dane w bazie są danymi rocznymi i audytowanymi. Dla poszczególnych krajów baza BankScope zawiera informacje dla około 90% aktywów krajowych sektorów bankowych: w walutach krajowych, EUR i USD. Badania ilościowe sektorów bankowych prowadzone przez instytucje międzynarodowe, takie jak np. MFW, prowadzone są na podstawie danych zawartych w tej bazie, por. Bhattacharya (2003), s. 1-2.



badaniach empirycznych określa się funkcję banku, jako pośrednika finansowego. Zgodnie z tą metodyką, bank jako pośrednik finansowy gromadzi depozyty i inne środki w celu przekształcenia ich w kredyty i inne aktywa. W monografii zwróciłam również uwagę na fakt, że badania empiryczne muszą być prowadzone na podstawie prawidłowo skonstruowanego modelu działalności bankowej, który się zmienia równoległe do zmian w działalności banków oraz produktów bankowych. Właściwa konstrukcja modelu banku jest warunkiem koniecznym uzyskania wiarygodnych wyników empirycznych zastosowanych metod badawczych (teorii konkurencji IOAB), które mają również swoje zalety i wady.

W monografii wykazałam, że podstawowe metody pomiaru siły rynkowej oparte tylko na strukturze rynku tzw. metody strukturalne, są niewystarczające do pomiaru konkurencji, ponieważ opierają się głównie na wskaźnikach koncentracji. Do powyższych metod zalicza się: paradygmat struktura - taktyka - wynik (*structure-conduct-performance paradigm SCP*) zapoczątkowany przez Baina (1951) oraz teorię określoną, jako hipotezę tzw. efektywnej struktury rynku (*efficient structure hypothesis ESH*) rozwijanej przez ekonomistów związanych ze „szkołą z Chicago” m.in. Demsetza (1973). Ponadto stwierdziłam, że **intensywność konkurencji w sektorze bankowym należy oceniać kompleksowo i należy brać pod uwagę stopień koncentracji na rynku jak również zakres możliwości wchodzenia do danej gałęzi, określony przez bariery wejścia i wyjścia, które tworzą regulacje**. W monografii odniosłam się również do metod, które umożliwiają bardziej precyzyjny pomiar konkurencji takich jak: metoda Panzara i Rosse’a (P-R), indeks Lerner’a, metoda Boon’a. Jednak każda z wyżej wymienionych metod, jak każda metoda ilościowa ma oprócz zalet, również swoje wady, w tym w szczególności metoda Panzara i Rosse’a (P-R). Dlatego w celu prawidłowego pomiaru konkurencji i weryfikacji postawionych pytań badawczych, najlepiej stosować szereg metod, a potwierdzenie wniosków wieloma metodami czyni je pewniejszymi.

Badania podkreślające negatywny aspekt konkurencji w sektorze bankowym opierają się na fakcie, że nadmierna konkurencja prowadzi do wzrostu ryzyka, co ma negatywny wpływ na jego stabilność. Nadmierną skłonność do ryzyka mają minimalizować regulacje ostrożnościowe oraz nadzór. Dlatego w monografii odniosłam się również do aspektu regulacyjnego w sektorze bankowym. Wnioski z dotychczasowych raportów pokryzysowych, oprócz odniesienia się do pomiaru poziomu konkurencji, wskazują również na wagę optymalnej polityki regulacyjnej dotyczącej konkurencji w sektorze finansowym.

Głównym wynikiem działalności bankowej zgodnie z teorią pośrednika finansowego, jest kredyt bankowy. Dlatego też **drugie pytanie badawcze odnosi się do działalności kredytowej banków i dotyczy kształtowania się rynku kredytowego w Polsce, szczególnie w odniesieniu do modelu kredytowania przedsiębiorstw przez polski sektor bankowy**. Przeprowadzone przeze mnie badania empiryczne pozwoliły stwierdzić, że czynniki kształtujące działalność

kredytową banku, zależą od modelu biznesowego banków oraz zachowań kredytobiorców, które są uzależnione od stopnia konkurencji na rynku. Zmieniający się poziom konkurencji w sektorze bankowym wpływa na strategię banków. Elementem tej strategii jest budowa stabilnych i trwałych związków z klientami, które mają istotny wpływ na kształtowanie się wielkości kredytu, a w konsekwencji na prowadzone inwestycje i na wzrost gospodarczy. Strategie biznesowe banków wpływają na koszt kredytu, dostępność kredytu, kondycję finansową przedsiębiorstw oraz pośrednio na rozwój alternatywnych źródeł finansowania, ponieważ przedsiębiorstwa w odróżnieniu od gospodarstw domowych mogą korzystać z innych źródeł finansowania zewnętrznego. Przedsiębiorstwa mogą finansować się między sobą oraz korzystać z alternatywnych źródeł na rynku finansowym. Z jednej strony, wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań empirycznych wykazały, że w przypadku racjonowania kredytu polskie przedsiębiorstwa zwiększały udział kredytu kupieckiego w swoich zobowiązaniach, traktując go, jako substytucyjny wobec kredytu bankowego, jednak to dotyczyło głównie małych i średnich przedsiębiorstw. Z drugiej strony, wyniki analizy empirycznej dla polskiego sektora bankowego wykazały, że polskie przedsiębiorstwa chętnie budowały relacje z jednym bankiem, zarówno przed kryzysem jak również w trakcie kryzysu, co może wskazywać na model bankowości relacyjnej.

W monografii zaprezentowałam bogaty przegląd literatury empirycznej dotyczącej zjawiska konkurencji w sektorze bankowym, jej roli oraz jej wpływu na dostęp do finansowania zewnętrznego i stabilność sektora bankowego (m.in. Keeley, 1990; Boyd i de Nicoló, 2005; Schaeck i in., 2006; Vives, 2010). Wykazałam ponadto, że wzrost zainteresowania tematem konkurencji w sektorze bankowym po wybuchu globalnego kryzysu finansowego wynikał z tego, że część badaczy uważa, że to właśnie nadmierna konkurencja spowodowana deregulacją była jego przyczyną.

Zaprezentowane przeze mnie w pracy wnioski z literatury empirycznej wskazały na główne kierunki badań w obszarze konkurencji w sektorze bankowym oraz na narzędzia i metody służące do jej pomiaru zaczerpnięte z teorii IOAB. Szczegółowy opis metod badawczych umożliwił zastosowanie tych metod do pomiaru konkurencji w polskim sektorze bankowym. Należy też zauważyć, że zjawisko konkurencji odgrywało inną rolę w polskim sektorze bankowym niż w sektorach bankowych krajów wysokorozwiniętych. Wyniki analiz wielu autorów (m.in. Gelos i Roldos, 2002; Yildirim i Philippatos, 2007) wskazały, że w sektorach bankowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej, w tym w polskim sektorze bankowym, były niższe bariery wejścia na rynek bankowy niż w sektorach bankowych krajów wysokorozwiniętych, a konkurencja między sektorami bankowymi tzw. starej (UE-15) i nowej unii (UE-10) przed kryzysem wyrównywała się.

W analizowanym okresie (w latach 1997-2012) w polskim sektorze bankowym zaobserwowano wiele zmian, (ponieważ polski sektor bankowy, tak jak i inne sektory krajów transformujących się, zaczął się rozwijać dopiero w ostatnim ćwierćwieczu tj. od początku lat 90.),

a zmiany, jakie zaszły w polskim sektorze bankowym miały ogromny wpływ na kształtowanie się poziomu konkurencji między bankami.

Zaprezentowane w monografii rezultaty badań własnych pomiaru konkurencji, w polskim sektorze bankowym, wykorzystujące narzędzia z teorii IAOB, umożliwiły odpowiedź na **trzecie pytanie badawcze dotyczące konkurencji polskiego sektora bankowego, przed kryzysem i podczas kryzysu, oraz określenia jej głównych determinant** na podstawie zmian, jakie zaszły w polskim sektorze bankowym. Okres analizy empirycznej poziomu konkurencji polskiego sektora bankowego obejmuje czas przed kryzysem, jak i w trakcie kryzysu. Do zmian przed kryzysem, które przyczyniły się do zmian poziomu konkurencji na rynku bankowym, zalicza się w szczególności zmiany strukturalne i regulacyjne. W analizowanym okresie obserwowano zmiany koncentracji spowodowane zmianami struktury własnościowej banków oraz fuzjami i przejęciami. Rozwój technologiczny i związany z nim rozwój rynku kredytów bankowych, szczególnie dla gospodarstw domowych, postępował równoległe z procesem deregulacji i liberalizacji rynku oraz zmianami spowodowanymi wejściem Polski do UE (prawo jednego paszportu). W okresie kryzysu finansowego w latach 2008–2009, banki z jednej strony zaczęły zaostrzać warunki kredytowania, ale z drugiej – zabiegały o depozyty z uwagi na spadek zaufania na rynku międzybankowym. W latach 2008–2012 miały miejsce fuzje i przejęcia, ale ich przyczyny były inne niż przed kryzysem finansowym.

Wyniki pomiaru konkurencji w polskim sektorze bankowym z wykorzystaniem trzech różnych metod pomiaru (metody Panzara i Rosse'a, indeksu Lerner'a oraz wskaźnik Boone'a) wykazały, że w latach 1997–2007 nastąpił wzrost poziomu konkurencji, który został zahamowany w latach 2008–2009, z uwagi na kryzys finansowy. W latach 2010–2012 odnotowano ponownie nieznaczny wzrost konkurencji w polskim sektorze bankowym.

Wyniki analizy empirycznej z wykorzystaniem metod analizy panelowej (m.in. modeli z czynnikami stałymi i modeli dynamicznych) wykazały, że silnym impulsem nasilenia się konkurencji w polskim sektorze bankowym przed kryzysem finansowym, był rosnący udział kapitału zagranicznego, głównie ze strefy euro – związany z procesem prywatyzacji polskich banków oraz z procesem konsolidacji sektora bankowego w skali globalnej. W latach 2008–2009 zaobserwowano spadek konkurencji, a w latach 2010–2012 odnotowana jej nieznaczny wzrost, ale wpływ zmian w strukturze własnościowej na te tendencje był już nieistotny.

W polskim sektorze istnieją bardzo mocne powiązania między bankami matkami i ich spółkami zależnymi w krajach strefy euro, dlatego opisując polski sektor bankowy należy go przedstawić na tle innych sektorów bankowych Unii Europejskiej, w tym zwłaszcza na tle sektorów z krajów strefy euro. Zmiany, jakie dokonały się w polskim sektorze bankowym, były w dużej mierze efektem zmian, jakie zaszły w sektorach bankowych UE (zarówno przed kryzysem jak i po jego wybuchu) oraz reform regulacyjnych, jakie zaszły i będą zachodzić w odpowiedzi na kryzys

finansowy. Ze względu na zaangażowanie kapitału zagranicznego w polskim sektorze bankowym, te same kanały (wzrost fuzji i przejęć i deregulacja przed kryzysem oraz wzrost fuzji i przejęć i ponowny proces regulacyjny po wybuchu kryzysu), które działały na zmiany konkurencji sektorów bankowych w krajach strefy euro, powodowały zmiany także w polskim sektorze bankowym.

**Analiza porównawcza polskiego sektora bankowego i innych sektorów bankowych UE w większości obejmująca okres 1999 - 2012 pozwoliła uzyskać odpowiedź na czwarte pytanie badawcze**, dlaczego polskie banki dobrze poradziły sobie w trakcie kryzysu. Na podstawie szczegółowej analizy porównawczej dotyczącej rozwoju rynku kredytowego w krajach strefy euro i spoza strefy euro (w tym Polski) wykazałam, że polski rynek kredytowy był relatywnie nisko rozwinięty, porównując wskaźniki relacji aktywów do PKB, a zwłaszcza kredytów dla sektora prywatnego do PKB. Kryzys dotknął polski sektor bankowy w ostatnim kwartale 2008 r., i w 2009r., ale już w kolejnych latach wyniki i wskaźniki rentowności (ROA i ROE) uległy poprawie (KNF, 2009). Relatywnie niski poziom ubankowienia Polski (niskie wskaźniki aktywów do PKB i kredytu dla sektora niefinansowego do PKB), stosunkowo łagodna dynamika kredytu dla sektora niefinansowego oraz to, że m.in. polskie przedsiębiorstwa kredytowały się między sobą, wykorzystując kredyt kupiecki lub wykorzystywały środki własne, spowodowały, że nie nastąpił tak gwałtowny wzrost kredytów zagrożonych. W wielu sektorach bankowych UE, w których przed kryzysem finansowym odnotowano wysoką dynamikę kredytu dla sektora prywatnego w szczególności dla gospodarstw domowych, w tym hipotecznych, przyrost kredytów zagrożonych był znaczący. Dlatego też, kryzys w Polsce nie był aż tak odczuwalny jak np. w krajach strefy euro, gdzie nastąpił niekontrolowany wzrost kredytu dla sektora niefinansowego oraz związany z tym kredytem, wzrost pochodnych instrumentów kredytowych.

Odpowiedź na **pytanie czwarte** łączy się z odpowiedzią na ostatnie **pytanie piąte dotyczące dalszych szans rozwoju polskiego sektora bankowego na tle innych sektorów bankowych Unii Europejskiej i wpływu na te szanse modelu konkurencji w sektorze bankowym**. Otrzymane wyniki badań wskazują, że niekontrolowany wzrost kredytów w sektorach bankowych krajów tzw. starej unii (UE-15) oraz ich duży stopień ubankowienia spowodował, w nich narastający problem banków zbyt dużych, aby upaść. Aktywa sektorów bankowych w wielu krajach strefy euro wielokrotnie przekraczały PKB tych krajów, podczas gdy w Polsce wskaźnik ten kształtował się poniżej 100%. Z uwagi na fakt, że poziom ubankowienia Polski kształtował się na dużo niższym poziomie niż w krajach tzw. starej unii oraz duży potencjał wzrostu na rynku kredytowym spowodowały, że **wzrost konkurencji**, jaki w nim zaobserwowano, **pozytywnie wpływał na stabilność polskiego sektora bankowego** i odnotowano w nim stosunkowo dobre wyniki finansowe podczas kryzysu finansowego 2008-2012 (globalnego kryzysu finansowego i kryzysu zadłużeniowego krajów strefy euro), w porównaniu z innymi sektorami bankowymi UE. Model konkurencji w polskim sektorze bankowym, to konkurencja monopolistyczna, poziom

koncentracji jest ciągle poniżej średniej w UE. Dodatkowo w Polsce są niższe bariery wejścia niż w krajach tzw. starej unii. W Polsce, w 2009 r. miało miejsce udane wejście Alior Banku, natomiast w wielu sektorach bankowych, np. w Wielkiej Brytanii od dłuższego już czasu nie było żadnych wejść na rynek detaliczny. W wielu sektorach UE, gdzie badania empiryczne wskazały na model oligopolistyczny, aktywa sektora bankowego znacznie przekraczają PKB, co może być powodem do niepokoju o koszty społeczne ratowania banków. Dlatego też w ramach UE, podjęto wiele działań, aby sprostać problemom związanym z nadmiernie rozrosłym sektorem bankowym oraz w celu poprawy nadzoru nad europejskimi bankami. Powołano Europejską Radę Ryzyka Systemowego, która odpowiada za nadzór makroostrożnościowy, stworzono nowe unijne instytucje nadzoru mikroostrożnościowego, ukończono prace dotyczące wprowadzenia w całej UE jednolitych przepisów w sprawie bankowości (pakiet CRD IV/CRR) oraz stworzono projekt unii bankowej. Wydaje się ponadto, że odpowiednie regulacje stymulujące konkurencję w sektorze bankowym mogłyby być rozwiązaniem problemów zbyt szybko rozrastających się pojedynczych banków, a proponowane reformy modeli biznesowych banków potwierdzają słuszność tradycyjnej bankowości opartej na zaufaniu klienta noszącym nazwę bankowości relacyjnej. W raporcie prezesa Banku Finlandii - Erkki Liikanena (Liikanen, 2012), zarekomendowano oddzielenie bankowości inwestycyjnej od detalicznej i wskazano, że banki powinny wrócić do modelu tradycyjnej bankowości opartej na zaufaniu klienta, o czym zapomniał tzw. przemysł bankowy (*banking industry*). Brak zaufania jest obecnie największym problemem w sektorze bankowym i dlatego banki widzą szansę na przywrócenie zaufania w strategii bankowości relacyjnej, która jak wykazano w monografii, dominuje w polskim sektorze bankowym, opartym na tradycyjnej działalności kredytowo-depozytowej.

Zmieniający się sektor bankowy w skali globalnej będzie doświadczał kolejnych fuzji i przejęć powodujących zmiany koncentracji, równoległe trwają prace regulacyjne nad polityką makroostrożnościową, która ma łagodzić cykle kredytowe, co powinno prowadzić do zmniejszenia negatywnych skutków konkurencji w sektorze bankowym. Należy podkreślić, że w Polsce pod wpływem kryzysu, Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) stworzyła wiele rekomendacji, mających na celu stabilizację na rynku kredytowym (m.in. Rekomendacja S, Rekomendacja T). Można stwierdzić, że są duże szanse dla pozytywnego i stabilnego rozwoju polskiego sektora bankowego, ze względu na tradycyjny model bankowości, średni poziom koncentracji, poziom rozwoju sektora bankowego w odniesieniu do PKB poniżej 100% oraz rekomendacje KNF. Jednak z uwagi na fakt, że europejskie instytucje finansowe są największymi zagranicznymi inwestorami w bankach w Polsce (ok. 50% udziału w aktywach w polskim sektorze bankowym), to sytuacja banków matek oraz zmiany regulacyjne dotyczące nowego nadzoru nad bankami, w tym wdrażanie projektu unii bankowej, niewątpliwie będą miały wpływ na polski sektor bankowy. Wśród potencjalnych źródeł ryzyka dla sektora bankowego w Polsce można wymienić m.in. zagrożenia

płynnościowe oraz transfer dochodów do banków matek. Podobne zagrożenie dotyczy również sektorów bankowych innych krajów Europy Środkowej i Wschodniej, ze względu na jeszcze wyższy niż w Polsce udział kapitału zagranicznego. Rozwiązaniem tego problemu mogą być odpowiednie rekomendacje, podobne do tych, które w Polsce wprowadziła już KNF oraz zmiany regulacyjne.

Przedstawiony w pracy materiał empiryczny dotyczący pomiaru konkurencji, udzielone odpowiedzi na pięć pytań badawczych oraz wykorzystana metoda badawcza, **potwierdziły hipotezę**, że wzrost konkurencji w analizowanym okresie wpływał pozytywnie na polski sektor bankowy, który mimo kryzysu był w dobrej kondycji i wykazywał (w 2012 r.), nadal duży potencjał wzrostu.

Zaprezentowany w monografii opis wybranych metod ilościowych służących do pomiaru konkurencji w sektorze bankowym oraz wyniki analizy światowej literatury przedmiotu, w ramach teorii IOAB, miały na celu przedstawienie dorobku teoretycznego i empirycznego w zakresie nowoczesnej analizy przedsiębiorstwa bankowego. Dodatkowo, wzbogacenie tej analizy wynikami empirycznymi badań własnych dotyczących pomiaru konkurencji w polskim sektorze bankowym, zarówno przed kryzysem, jak i tych najnowszych, wykorzystujących już doświadczenia kryzysu, z wykorzystaniem metod teorii IOAB, **pozwoliły mi na realizację postawionych w niej celów.**

#### 4.5. **Wkład głównego osiągnięcia do nauk o finansach – podsumowanie**

Monografia jest pierwszą pozycją na polskim rynku wydawniczym, która zawiera kompleksowy opis modeli służących do badania konkurencji w sektorze bankowym w ramach teorii, która w literaturze anglojęzycznej jest określana, jako *the Industrial Organization Approach of Banking (IOAB)*. Monografia zawiera również wyniki badań własnych zastosowania powyższych modeli do badań konkurencji polskiego sektora bankowego i wybranych sektorów bankowych krajów regionu, które wraz z Polską w 2004 r. weszły do UE (Czechy, Węgry, Słowacja, Słowenia).

Należy zauważyć, że istnieją pozycje literatury anglojęzycznej dotyczące badań konkurencji pomiędzy bankami w ramach obszaru teorii IOAB, zarówno teoretyczne jak i empiryczne. Wśród prac teoretycznych, w których w wybranych rozdziałach opisano elementy powyższej teorii można wymienić prace: Freixasa i Rocheta (2008), Matthews i Thompsona (2005) oraz Greenbauma i Thakora (2007). Do pozycji literatury w całości poświęconej teorii konkurencji pomiędzy bankami, zarówno teoretycznej jak i empirycznej można zaliczyć prace: Degryse i in. (2009), Van Hosse, (2010) oraz pracę pod redakcją Thakora i Boota (2008). Badania empiryczne dotyczące konkurencji w sektorze bankowym rozwijają się od kilkunastu lat i wyniki tych badań były i wciąż są prezentowane w opiniotwórczych czasopismach ekonomicznych, jak np. *Journal of Banking and Finance*, *Quarterly Journal of Economics*, *Journal of Finance* i *Journal of*

Money, Credit, and Banking. Dotychczasowe badania empiryczne zostały przeprowadzone dla poszczególnych sektorów bankowych, jak również istnieje wiele badań porównawczych między krajami (*cross-country*), szczególnie dla gospodarek rozwiniętych, wykorzystujących dane z bazy BankScope. Literaturę o charakterze empirycznym cechuje podział na opracowania dotyczące konkurencji przed kryzysem finansowym (przed upadkiem banku Lehman Brothers) oraz po, przy czym widać wyraźne nasilenie tego typu badań po upadku banku Lehman Brothers, wskazujące na wyraźny wzrost rangi badań nad konkurencją w sektorze bankowym.

Warto podkreślić, że znaczna część zagadnień dotyczących badań konkurencji w sektorze bankowym zaprezentowanych w monografii, choć znanych w literaturze światowej, **w odniesieniu do polskiego sektora bankowego, analizowana była po raz pierwszy**. Dotyczy to w szczególności szacunków poziomu konkurencji w polskim sektorze bankowym z wykorzystaniem metod z teorii IOAB (w szczególności indeksu Lerner) oraz wskazania jej głównych determinant. Jak wspomniano powyżej, istnieją pozycje literatury angielskojęzycznej poświęcone tematowi konkurencji w sektorze bankowym, natomiast liczba pozycji literatury w języku polskim, w tym dotyczących polskiego sektora bankowego jest niewielka (m.in. Koernik, 2002; Miklaszewska 2004; Baszyński, 2014). Moja monografia wypełnia tę lukę. Wyniki wybranych badań zaprezentowanych w monografii były publikowane przeze mnie w krajowych i zagranicznych czasopiśmie oraz pracach, między innymi w Banku i Kredycie, Gospodarce Narodowej, w czasopiśmie FINANSE, w SUERF Studies, a także w „Working Papers” Narodowego Banku Polskiego. W monografii wyniki tych badań zostały przedstawione w sposób odmienny niż w opublikowanych wcześniej artykułach. Zostały przedstawione w sposób kompleksowy, z wydłużeniem horyzontu czasowego analizy do 2012 r., mającym na celu weryfikację hipotezy badawczej.

W pracy oprócz modeli szacowania konkurencji między bankami, dużo miejsca poświęciłam podstawowej działalności banków, jaką jest działalność kredytowa i szczegółowo opisałam relacje kredytowe oraz rynek kredytu bankowego w krajach UE. Wyniki empiryczne badań własnych, dotyczące konkurencji w polskim sektorze bankowym, wykorzystujące metody ilościowe teorii konkurencji, pozwalają czytelnikowi dodatkowo zapoznać się ze zmianami, jakie zaszły w tym sektorze w ostatnim piętnastolecu, nie tylko w obszarze, ale także w rozwoju całego sektora banków komercyjnych w Polsce. Głębokie zmiany, jakie zaszły w polskim sektorze bankowym, zostały zaprezentowane na tle zmian w całym sektorze bankowym UE, w szczególności od powstania strefy euro. Przedstawione wyniki badań własnych na temat konkurencji i koncentracji w polskim sektorze bankowym obejmują okres przed kryzysem finansowym, jak i podczas kryzysu. Badania empiryczne dotyczące konkurencji przeprowadziłam na danych obejmujących lata 1997-2012, część badań z zakresu analizy porównawczej rynku kredytowego krajów UE obejmuje lata 1999-2011.

Należy również zauważyć, że **jako pierwsza zastosowałam metody pomiaru konkurencji do polskiego sektora bankowego** (Pawłowska, 2004) i oszacowałam empirycznie poziom konkurencji w polskim sektorze bankowym z wykorzystaniem metod ilościowych w ramach teorii IOAB, a monografia stanowi uwieńczenie dokonań w zakresie własnych badań nad pomiarem konkurencji w sektorze bankowym prowadzonych od przeszło 10 lat.

W monografii skupiłam się przede wszystkim na metodach i analizie konkurencji w sektorze bankowym, ponieważ to banki są głównymi graczami na polskim rynku finansowym, a system finansowy UE w większości przypadków jest zorientowany na banki. Analiza konkurencji innych graczy na rynku finansowym, wymaga odmiennych metod, co stawia przede mną kolejne wyzwania. Dodatkowo, wykorzystane w monografii metody pomiaru konkurencji w sektorze bankowym, różnorodne narzędzia badawcze służące do analizy danych panelowych oraz analiza porównawcza z wykorzystaniem tradycyjnych metod wskaźnikowych, mogą stanowić inspirację dla czytelnika do badań własnych.

System finansowy po globalnym kryzysie wymaga przededefiniowania wielu paradygmatów, a ich budowa nie jest jeszcze zakończona, co niewątpliwie jest inspirujące dla badaczy i naukowców zajmujących się systemem bankowym. Dlatego w celu budowy i testowania nowych hipotez oraz nowych paradygmatów pomocne mogą okazać się narzędzia analizy tak ważnych przedsiębiorstw, jakimi są banki, rozwijane w ramach teorii IOAB, które szczegółowo przedstawiłam w monografii.

## **5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych)**

### **5.1 Charakterystyka pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych**

Moja działalność naukowa po doktoracie była kontynuacją prac badawczych prowadzonych przed doktoratem i badań, które przeprowadziłam w ramach rozprawy doktorskiej, której głównym tematem badawczym było oszacowanie wpływu fuzji i przejęć na efektywność polskiego sektora bankowego w latach 1997-2001. Zainteresowanie obszarem badawczym dotyczącym metod pomiaru efektywności zaraz po doktoracie rozszerzyłam o badania konkurencji z wykorzystaniem metod ilościowych nowej empirycznej teorii konkurencji (*New Empirical Industrial Organization, NEIO*)<sup>3</sup>. Powyższe metody w zastosowaniu do sektora bankowego rozwijałam w ramach teorii konkurencji przedsiębiorstwa bankowego (*The Industrial Organization Approach of Banking, IOAB*). Jako moje główne osiągnięcie uważam wprowadzenie nazwy teorii IOAB do polskiej literatury przedmiotu oraz praktyczne wykorzystanie metod ilościowych do badań konkurencji polskiego sektora bankowego.

---

<sup>3</sup> Empiryczna teoria konkurencji przedsiębiorstw (*New Empirical Industrial Organization, NEIO*) powstała, jako subdyscyplina teoretycznej teorii konkurencji (*Industrial Organization, IO*): Martin (1989) s. 1–2.



Prace naukowo-badawcze po uzyskaniu przeze mnie stopnia doktora nauk ekonomicznych w dniu 12 stycznia 2004 roku, prowadziłam w ramach pracy w Narodowym Banku Polskim w departamentach prowadzących badania empiryczne: Departamencie Systemu Finansowego, Departamencie Analiz Makroekonomicznych i Strukturalnych oraz Instytucie Ekonomicznym, gdzie pracuję do chwili obecnej na stanowisku doradcy ekonomicznego<sup>4</sup>, oraz pracy w Szkole Głównej Handlowej.

Mój dorobek naukowo – badawczy po uzyskaniu stopnia doktora można podzielić na trzy podstawowe obszary:

- I. **Pierwszy**, dotyczy badań sektora bankowego w szczególności badań konkurencji między bankami,
- II. **Drugi**, dotyczy badań relacji banków z przedsiębiorstwami niefinansowymi,
- III. **Trzeci**, dotyczy wybranych zagadnień związanych z analizą przedsiębiorstw niefinansowych.

Prowadzone przeze mnie badania w ramach wyżej wymienionych obszarów miały głównie charakter empiryczny. Najczęściej wykorzystywaną metodą badawczą była analiza danych panelowych, zawierających dane mikroekonomiczne ze sprawozdań finansowych banków komercyjnych lub przedsiębiorstw niefinansowych, w tym również dane ankietowe.

Za najistotniejsze z punktu widzenia wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego uznaję prace naukowo-badawcze dotyczące pomiaru konkurencji w sektorze bankowym. Prace te zostały zwieńczone monografią naukową: Pawłowska M. (2014), *Konkurencja w sektorze bankowym: teoria i wyniki empiryczne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa. Monografię tę uważam za osiągnięcie wynikające z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.). Monografia została napisana z wykorzystaniem dorobku z pierwszego i drugiego obszaru badawczego. Wymienione przeze mnie obszary, zarówno pierwszy jak i drugi wpisują się w ramy teorii IOAB. Badania empiryczne prowadzone przeze mnie w trzecim obszarze badawczym polegały głównie na testowaniu metod z teorii konkurencji przedsiębiorstw niefinansowych (NEIO), na danych z polskich przedsiębiorstw.

Poniżej szczegółowo scharakteryzowałam trzy podstawowe obszary badawcze.

## **I. Badania sektora bankowego: badania konkurencji w sektorze bankowym**

Prowadzone przeze mnie badania dotyczące sektora bankowego rozwijałam w ramach trzech nurtów:

---

<sup>4</sup> Pracę w Narodowym Banku Polskim zaczęłam w lutym 1991 r.

Nurt I.1. Pomiar konkurencji w polskim sektorze bankowym oraz w wybranych sektorach bankowych UE, z wykorzystaniem metod badawczych z teorii IOAB.

Nurt I.2. Badania dotyczące wpływu zmian regulacyjnych i instytucjonalnych związanych z globalnym kryzysem finansowym na stabilność sektora bankowego, w tym na efektywność banków i poziom konkurencji.

Nurt I.3. Badania dotyczące wpływu globalnego kryzysu finansowego i związanych z nim m.in. szoków płynnościowych na funkcjonowanie sektora bankowego w UE.

### **Nurt. I.1. Pomiar konkurencji z wykorzystaniem metod badawczych z teorii IOAB w polskim sektorze bankowym oraz w wybranych krajach UE**

Po uzyskaniu przeze mnie stopnia doktora nauk ekonomicznych moje prace naukowo-badawcze dotyczące badań sektora bankowego koncentrowały się głównie na obszarze teorii badania konkurencji w sektorze bankowym (*The Industrial Organization Approach of Banking*), a w szczególności na jej nurcie empirycznym bazującym na dorobku teorii NEIO (zobacz m.in. Degryse i in., 2009, s. 25-64). W ramach powyższego nurtu określiłam użyteczność metod empirycznych do badań polskiego sektora bankowego, określiłam determinanty konkurencji w polskim sektorze bankowym m.in. takie jak koncentracja, struktura własnościowa (związane z utworzeniem strefy euro i wejściem Polski do UE). Moje prace dotyczyły pomiaru struktury konkurencji w polskim sektorze bankowym i w wybranych sektorach bankowych krajów UE.

Moje prace badawcze w ramach nurtu I.1. w ciągu 10 lat cały czas rozwijałam i mogę je podzielić na trzy etapy badawcze. Pierwsze moje prace po doktoracie, dotyczyły głównie wykorzystania metody Panzara-Rosse'a do pomiaru konkurencji polskiego sektora bankowego i wybranych europejskich sektorów bankowych. Późniejsze prace, które zaliczam do drugiego etapu, dotyczyły wykorzystania większej liczby metod pomiaru konkurencji oraz wskazania ich wad i zalet. W trzecim etapie moich badań zidentyfikowałam determinanty konkurencji w polskim sektorze bankowym.

Za swoje osiągnięcie i wkład do nauki o finansach uważam, że jako **pierwsza dokonałam pomiaru struktury konkurencji w polskim sektorze bankowym (Pawłowska, 2004), wykorzystując metody teorii IOAB i wskazałam jej główne determinanty**. Za swoje podstawowe osiągnięcia naukowe, które prezentują wyniki moich badań w ramach omówionego nurtu badawczego uważam następujące publikacje:

1. N.I.1.1. Pawłowska M. (2014), *The Impact of Foreign Capital on Competition and Concentration in the Polish Banking Sector*, w: Hölscher J., [red.], "Poland and the Eurozone", *Studies in Economic Transition*, Palgrave, Basingstoke, 199-229.

2. N.I.1.2. Pawłowska M. (2012), *Competition on the Polish Banking Market (before the financial crisis and during the crisis) – Empirical Results*, w: Balling M., Lierman F., Van den Spiegel F., Ayadi R., Llewellyn D. T. [red.], „New Paradigms in banking, Financial Markets and Regulation?”, SUERF Studies, Vienna, 2012/2, 131-145.
3. N.I.1.3. Pawłowska M. (2011), *Competition in the Polish banking market prior to the recent crisis - empirical results obtained with the use of three different models for the period 1997-2007*, *Bank i Kredyt*, 42, 5, Narodowy Bank Polski, 5-40.
4. N.I.1.4. Pawłowska M. (2010), *Competition in the Polish Banking sector*, *Gospodarka Narodowa*, 5-6, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 91-119.
5. N.I.1.5. Pawłowska M., Kozak S. (2008), *Określenie wpływu przystąpienia do strefy euro na efektywność, poziom konkurencji oraz na wyniki polskiego sektora finansowego*, *Materiały i Studia*, 228, Narodowy Bank Polski.
6. N.I.1.6. Pawłowska M. (2005), *Competition, Concentration, Efficiency, and their Relationship in the Polish Banking Sector*, National Bank of Poland Working Paper, 32, Narodowy Bank Polski.
7. N.I.1.7. Pawłowska M. (2005), *Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych*, *Materiały i Studia*, 192, Narodowy Bank Polski.
8. N.I.1.8. Pawłowska M., Słaby T. (2004), *Analiza efektów skali w sektorze banków z zastosowaniem metod statystycznych*, *Bank i Kredyt*, 11/12, Narodowy Bank Polski, 74-81.
9. N.I.1.9. Pawłowska M. (2004), *Efektywność, konkurencyjność i koncentracja na polskim rynku bankowym w latach 1997-2002 - związki między pojęciami*, *Bank i Kredyt*, 6, Narodowy Bank Polski, 59-66.

Przedstawione powyżej publikacje prezentują wyniki moich badań empirycznych w ramach trzech etapów. Do szczegółowych osiągnięć w tym zakresie należą:

1. **Pomiar i identyfikacja struktury rynkowej polskiego sektora bankowego przed wejściem Polski do UE.** Szczególną uwagę w pierwszych pracach, w ramach tego nurtu badawczego, poświęciłam zaprezentowaniu metod ilościowych, pozwalających na pomiar poziomu konkurencji w sektorze bankowym. W publikacjach zaprezentowałam m.in. metodę Panzara-Rosse’a służącą do pomiaru konkurencji między bankami i **jako pierwsza zastosowałam tę metodę do pomiaru poziomu konkurencji polskiego sektora bankowego** (poz. N.I.1.9.). Wyniki metody Panzara-Rosse’a pozwoliły na zidentyfikowanie struktury rynkowej polskiego sektora bankowego, w latach poprzedzających wejście Polski do UE, **jako konkurencję**

**monopolistyczną** (poz. N.I.1.9., N.I.1.7., N.I.1.6.)<sup>5</sup>. Ponadto za pomocą testów statystycznych i miar efektywności DEA<sup>6</sup> wykazałam, że banki w Polsce przed wejściem do UE, mimo nasilającego procesu fuzji i przejęć, działały w obszarze rosnących efektów skali, co pozwalało na dalsze zwiększenie koncentracji (poz. N.I.1.8).

2. **Wskazanie wad i zalet metod pomiaru konkurencji.** W pracy (poz. N.I.1.4) dokonałam identyfikacji poziomu konkurencji w polskim sektorze bankowym, przed kryzysem finansowym i **wskazałam na słabości metody Panzara-Rosse'a**. Dokonałam pomiaru konkurencji w polskim sektorze bankowym, przed kryzysem finansowym, z wykorzystaniem **trzech metod pomiaru konkurencji**: metody Panzara-Rosse', indeksu Lerner'a i metody Boona'a (poz. N.I.1.3). Jako pierwsza zastosowałam powyższe metody do pomiaru poziomu konkurencji polskiego sektora bankowego, dokonałam identyfikacji struktury rynkowej oraz jej zmian w czasie.

3. **Wskazanie determinant zmian konkurencji w polskim sektorze bankowym.**

Wskazałam **potencjalny wpływ przystąpienia Polski do strefy euro**, na poziom konkurencji i efektywność polskiego sektora bankowego. Moim ważnym osiągnięciem w ramach badania, które przeprowadziłam wspólnie ze Sławomirem Kozakiem w ramach projektu badawczego na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej<sup>7</sup> było, oprócz oszacowania poziomu konkurencji i efektywności wybranych sektorów UE, zastosowanie paradygmatu SCP do polskiego sektora bankowego (poz. N.I.1.5.).

Wykazałam ponadto **wpływ kryzysu finansowego** na poziom konkurencji, z wykorzystaniem trzech metod pomiaru konkurencji: metody Panzara-Rosse', indeksu Lerner'a i metody Boona'a (poz. N.I.1.2). Wykazałam empirycznie, z wykorzystaniem metod analizy panelowej, że zmiany koncentracji nie wiążą się ze zmianami konkurencji oraz wykazałam pozytywny wpływ kapitału zagranicznego na poziom konkurencji w polskim sektorze bankowym przed kryzysem finansowym. W artykule N.I.1.1. szczególną uwagę poświęciłam strukturze własnościowej w polskim sektorze bankowym. Moim osiągnięciem było wskazanie, że w latach 1997-2009 kapitał zagraniczny miał dodatni wpływ na poziom konkurencji. Odniosłam się w nim również do roli kapitału polskiego<sup>8</sup>.

---

<sup>5</sup> Wyniki moich badań dotyczące identyfikacji struktury rynkowej polskiego sektora bankowego, były również publikowane w raporcie NBP: Raport o rozwoju systemu finansowego w Polsce w latach 2002 - 2003, Warszawa, grudzień 2004 r, w artykule pt. Wpływ zmian w sektorze bankowym na jego konkurencyjność w latach 1997-2003 (załącznik 4 pkt. III. M. a).

<sup>6</sup> Metoda oparta na programowaniu matematycznym DEA (*Data Envelopment Analysis*), nazwę metody można tłumaczyć na język polski, jako metodę obwiedni danych.

<sup>7</sup> Opis projektu znajduje się w załączniku 4 pkt. II. G.4.

<sup>8</sup> Wyniki badań w ramach nurtu I.1 prezentowałam na wielu konferencjach międzynarodowych (konferencje zostały wymienione w załączniku nr 4 - konferencje międzynarodowe po doktoracie, najważniejsze z nich to pkt. II. I. 8, 10, 11, 21, 24.

W kolejnym artykule, który jest obecnie w druku: Pawłowska M. (2015), Prace Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, tom. "Polityka ekonomiczna", *Wpływ kapitału zagranicznego oraz własności państwowej na zmiany konkurencji w polskim sektorze bankowym*, (w druku), skupiłam się na własności państwowej w polskim sektorze bankowym, ponieważ z uwagi na globalny kryzys finansowy, obecnie obserwujemy nacjonalizację sektora bankowego. Moim osiągnięciem w ramach tego badania było wykazanie, że w latach 1997-2009 kapitał państwowy miał ujemny wpływ na poziom konkurencji, a w latach 2010-2012 podobnie jak kapitał zagraniczny miał wpływ nieistotny<sup>9</sup>.

### **Nurt I.2: Badania dotyczące wpływu zmian regulacyjnych i instytucjonalnych związanych z globalnym kryzysem finansowym na stabilność sektora bankowego, w tym na efektywność banków i poziom konkurencji w sektorze**

Badania, które prowadziłam w drugim nurcie badawczym, zawierają się w empirycznej części teorii badania konkurencji w sektorze bankowym (IOAB) dotyczącej analizy regulacji ostrożnościowych. Obecny kryzys finansowy spowodował publiczną debatę na temat efektywności działań instytucji nadzorczych. Wiele krajów obwinia instytucje nadzorcze o zbyt późne i mało efektywne reakcje na zagrożenia pojawiające się w systemie bankowym podczas trwania kryzysu. Jedną z najważniejszych reform w okresie po-kryzysowym jest powstanie zintegrowanego nadzoru finansowego w ramach projektu unii bankowej dla krajów ze strefy euro. Dlatego głównym celem badań w ramach tego nurtu była próba odpowiedzi na pytanie, czy obecne zmiany, jakie mają miejsce na świecie w nadzorze nad bankami będą w stanie poprawić efektywność działań nadzorczych zarówno w krajach strefy euro jak również w Polsce, która nie należy do strefy euro oraz poprawić efektywność banków i zmniejszyć prawdopodobieństwo kryzysów bankowych w przyszłości.

Za swoje podstawowe osiągnięcia naukowe w ramach omówionego nurtu badawczego uważam następujące publikacje:

1. N.I.2.1. Miklaszewska E., Mikołajczyk K., M. Pawłowska M. (2014), *Do safe banks create safe systems? Central and Eastern European banks' perspective*, w: Mathieu C., Sterdyniak H. [red.], „Towards a better governance in the EU? Revue de l’OFCE / Debates and policies”, Paris, 132, 243-270.

---

<sup>9</sup> Należy zauważyć, że w tym okresie struktura własnościowa polskiego sektor bankowego niewiele się zmieniła, zaobserwowano jedynie ok 5 pkt. proc. spadku udziału kapitału zagranicznego w polskim sektorze bankowym.

2. N.I.2.2. Hryckiewicz – Gontarczyk A., Pawłowska M. (2014), *Czy i jakie działania nadzorców są w stanie zagwarantować większą stabilność w sektorze bankowym po ostatnim kryzysie finansowym?* Management and Business Administration. Central Europe, Vol. 23, No. 3(126), 86–103.
3. N.I.2.3. Hryckiewicz A., Pawłowska M. (2014), *Zmiany w nadzorze finansowym oraz ich wpływ na system finansowy w krajach UE*, Ekonomista, 2014/4, 517-544<sup>10</sup>.
4. N.I.2.4. Miklaszewska E., Mikołajczyk K., Pawłowska M. (2013), *Post-crisis financial architecture in Central and East European Banks*, Gospodarka Narodowa 7-8, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 63-85.

Do prac odnoszących się do globalnego kryzysu finansowego oraz związanych z nim zmian instytucjonalnych, na potrzeby których przeprowadziłam badania empiryczne, zaliczam prace opublikowane wspólnie z Ewą Miklaszewską i Katarzyną Mikołajczyk (poz. N.I.2.1. N.I.2.4). Moim głównym osiągnięciem w tym nurcie badawczym jest wykazanie, z wykorzystaniem metod empirycznych teorii IOAB, w tym metody efektywności DEA, że banki działające w Polsce podczas kryzysu finansowego były **efektywne i konkurencyjne oraz działały w obszarze rosnących efektów skali** w porównaniu z innymi sektorami bankowymi, takim jak czeski, węgierski, słowacki i słoweński. Badanie zostało przeprowadzone z wykorzystaniem danych bazy BankScope, dla lat 2002-2009. Zatem pytaniem otwartym pozostaje, czy polski sektor bankowy, w którym działają małe banki, w porównaniu z bankami strefy euro, ma ponosić koszty nowego nadzoru, w tym unii bankowej. W artykule N.I.2.1. wnioski z artykułu N.I.2.4 zostały potwierdzone na przedłużonym okresie badawczym dla lat 2002-2011.

Do prac odnoszących się do kryzysu finansowego oraz zmian instytucjonalnych zaliczam również prace opublikowane wspólnie z Anetą Hryckiewicz, których celem, podobnie jak badań wymienionych powyżej, była próba oceny reform, jakie mają miejsce na świecie w nadzorze nad rynkiem bankowym oraz czy zmiany spowodowane reformami będą w stanie poprawić efektywność działań nadzorczych oraz jakie mogą być konsekwencje tych zmian dla krajów poza strefy euro, w tym Polski (poz. N.I.2.2. oraz N.I.2.3). Wyniki analizy w artykule N.I.2.3 poddają w wątpliwość, czy obecny kształt nadzoru w Unii Europejskiej przyczyni się do większej stabilności finansowej w krajach Unii. Ponadto badanie jednak dowodzi, że wspólny nadzór tylko dla krajów strefy euro nie powinien negatywnie wpłynąć na sektor bankowy w krajach spoza strefy, w tym na sektor bankowy w Polsce. Artykuł N.I.2.2. odnosi się dodatkowo do dyscypliny rynkowej i podkreśla rolę środowiska instytucjonalnego w sektorze bankowym.

---

<sup>10</sup> Impact Factor: 0.14\* za 2012r.

### **Nurt I.3: Badania dotyczące wpływu globalnego kryzysu finansowego i związanych z nim m.in. szoków płynnościowych na funkcjonowanie sektora bankowego w UE**

Do nurtu badawczego, w którym analizowałam wpływ szoków płynnościowych na funkcjonowanie polskiego sektora bankowego zaliczam artykuł napisany wspólnie z Dobromilem Serwą i Sławomirem Zajązkowskim w ramach naszego uczestnictwa w sieci badawczej International Banking Research Network (IBRN)<sup>11</sup>.

1. N.I.3.1. Pawłowska M., Serwa D., Zajązkowski S. (2014), *International Transmission of Liquidity Shocks Between Parent Banks and Their Affiliates: The Host Country Perspective*, NBP Working Paper, 172, Narodowy Bank Polski.

Przedmiotem badania jest analiza szoków płynnościowych w tzw. „bankach-matkach” polskich banków (w zagranicznych bankach będących większościowymi udziałowcami w polskich bankach). Szoki płynnościowe wpływają na politykę kredytową „banków-matek” i mogą spowodować ograniczenie finansowania polskich „banków-córek” przez ich właścicieli. Ograniczenie finansowania zagranicznego może z kolei prowadzić do ograniczenia akcji kredytowej przez banki działające w Polsce.

W wyniku analizy przeprowadzonej dla lat 2007-2013 okazało się, że banki działające w Polsce otrzymały zwiększone wsparcie od swoich zagranicznych właścicieli w pierwszej fazie globalnego kryzysu finansowego w latach 2008-2009, natomiast w późniejszym okresie nastąpił proces odpływu funduszy zagranicznych. W czasie kryzysu banki działające w Polsce ograniczyły także podaż kredytów dla gospodarstw domowych i dla przedsiębiorstw, jednak banki bardziej zależne od finansowania zagranicznego udzieliły więcej kredytów niż banki zależne tylko od finansowania na rynku krajowym.

W pracy zbadałam wpływ różnych miar szoków w sektorze bankowym, a wyniki analizy potwierdziły, że banki reagowały przede wszystkim na szoki płynnościowe. Wyniki analizy wykazały dodatkowo, że stan dywersyfikacji struktury własnościowej polskiego sektora bankowego, podczas kryzysu miał pozytywny wpływ na jego stabilność.

Omawiane badanie ma duże **znaczenie dla identyfikacji i zrozumienia kanału przenoszenia szoków między międzynarodowymi instytucjami finansowymi**. Wyniki badania wykazały, że istniejące współzależności między instytucjami wewnątrz grup bankowych mogą stanowić kanał przenoszenia problemów płynnościowych między bankami, ale mogą też stanowić

---

<sup>11</sup> Artykuł powstał w ramach współpracy w sieci IBRN i był zainicjowany propozycją prof. Lindy Goldberg z Banku Rezerwy Federalnej w Nowym Jorku i prof. Claudii Buch z Halle Institute for Economic Research (pełny opis projektu znajduje się w załączniku 4 pkt. II. G.1). Wyniki badania prezentowałam na wielu konferencjach międzynarodowych i krajowych (załącznik nr 4 - konferencje międzynarodowe po doktoracie pkt. II.I. 2, 4, 5, konferencje krajowe po doktoracie II.I. 1).

kanal ratunkowy dla banków mających problemy z płynnością. Wyniki zawarte w omawianym artykule zostały już zacytowane w pracy Claudii Buch i Lindy Goldberg (2014). Poprawiona wersja tego artykułu została złożona do czasopisma IMF Economic Review<sup>12</sup>.

## **II. Badania relacji kredytowych banków komercyjnych z przedsiębiorstwami niefinansowymi**

Prowadzone przeze mnie badania dotyczące relacji kredytowych banków komercyjnych z przedsiębiorstwami niefinansowymi rozwijały się w dwóch nurtach:

Nurt II.1. Badania dotyczące racjonowania kredytów przez banki.

Nurt II.2. Badania dotyczące relacji przedsiębiorstw z bankami.

### **Nurt II.1. Badania dotyczące racjonowania kredytów przez banki**

Badania dotyczące racjonowania kredytów przeprowadziłam razem z Jerzym Marcem w ramach projektu Komitetu Badań Ekonomicznych NBP, którym kierowałam<sup>13</sup>. Za swoje podstawowe osiągnięcia naukowe, które prezentują wyniki badań w ramach omówionego nurtu badawczego uważam następujące publikacje:

1. N.II.1.1. Pawłowska M., Marzec J. (2013), *Trade Credit and Bank Credit Substitution Hypothesis: Case of the Polish Companies*, w: Balling M., Gnan E., Jackson P. [red.], "States, Banks and the Financing of the Economy: Monetary Policy and Regulatory Perspectives", SUERF Studies, Vienna, 2013/2, 77-110.
2. N.II.1.2. Marzec J., Pawłowska M. (2012), *Zależność między kredytem kupieckim a bankowym w modelu zapasów – wyniki badań branżowych w Polsce*, Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych, 26, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 117-127.
3. N.II.1.3. Marzec J., Pawłowska M. (2012), *Substytucja między kredytem kupieckim i bankowym w polskich przedsiębiorstwach – wyniki empiryczne na podstawie danych panelowych*, Bank i Kredyt, 43, 6, Narodowy Bank Polski, 29-56.

Przedmiotem badań w ramach analizy racjonowania kredytów przez banki, wynikającego z zakłóceń makroekonomicznych (takich jak: spowolnienie gospodarcze, kryzys finansowy), było zjawisko substytucji między kredytem kupieckim, a kredytem bankowym w polskich

---

<sup>12</sup> Impact Factor: 2.529\*, artykuł jest na etapie: "revised and resubmitted".

<sup>13</sup> Projekt Komitetu Badań Ekonomicznych NBP na projekty badawcze przeznaczone do realizacji przez pracowników NBP i osoby spoza NBP w 2010 roku. Tytuł projektu: *Racjonowanie kredytów a substytucja między kredytem kupieckim i bankowym – badania na przykładzie polskich przedsiębiorstw* (opis projektu znajduje się w załączniku 4 pkt. II. G.3). Wyniki zakończonego badania prezentowałam na wielu konferencjach krajowych i międzynarodowych (załącznik nr 4, pkt. II.I konferencje międzynarodowe po doktoracie II.I. 16, 18, konferencje krajowe po doktoracie II.I. 5, 10).



przedsiębiorstwach. Badania zostały przeprowadzone, w oparciu o analizę danych polskich przedsiębiorstw niefinansowych z wykorzystaniem technik analizy panelowej. Ważnym osiągnięciem w ramach tego nurtu badawczego było zweryfikowanie pozytywne trzech hipotez: (1) istnienie **istotnej statystycznie zależności między dwoma podstawowymi źródłami finansowania działalności bieżącej przedsiębiorstw: kredytem kupieckim i kredytem bankowym** (2) silniejszy efekt owej substytucji jest częściej spotykany w przypadku przedsiębiorstw **małych niż dużych** (3) oraz, że skala zależności między kredytem kupieckim a kredytem bankowym  **pogłębia się**  na skutek wywołanych czynnikami makroekonomicznymi zakłóceń w dostępie do zewnętrznych źródeł finansowania.

W artykule (N.II.1.2.) do weryfikacji hipotezy wykorzystano metodę opisującą zmiany inwestycji w zapasy w oparciu o model Lovella (*stock adjustment inventory model*), rozszerzonego o analizę wpływu sytuacji finansowej firm w kontekście zjawiska racjonowania kredytu bankowego w oparciu o hipotezę Meltzera (1960)<sup>14</sup>. W artykule (N.II.1.3.) dla potrzeb badań wykorzystano tradycyjny model regresji, w którym zmienna objaśniająca stanowi krótkoterminowy lub długoterminowy kredyt bankowy. Ponadto w artykule wykazano, że skala i charakter działalności przedsiębiorstwa (branża) mają istotny wpływ na poziom substytucji między kredytem kupieckim a kredytem bankowym.

Artykuł (N.II.1.1.) stanowi podsumowanie i syntezę powyższych badań. Ponadto dokonałam w nim porównania polskiego rynku kredytów bankowych, z rynkiem kredytów bankowych krajów strefy euro.

## **Nurt II.2. Badania dotyczące relacji przedsiębiorstw z bankami**

Badania dotyczące relacji przedsiębiorstw z bankami przeprowadzałam razem z Krzysztofem Gajewskim oraz Wojciechem Rogowskim, w ramach projektu badawczego, którym kierowałam<sup>15</sup> oraz w ramach wcześniejszych badań z Izabelą Tymoczko. Powyższe badania wpisują się również w nurt teorii IOAB, ponieważ relacje banku z klientami zależą od poziomu konkurencji w danym segmencie rynku. Za swoje podstawowe osiągnięcia naukowe, omawianego nurtu badawczego uważam następujące publikacje:

1. N.II.2.1. Pawłowska M., Gajewski K., Rogowski W. (2014), *What Drives the Bank–Firm Relationship? A Case Study of the Polish Credit Market*, w: Kouretas G. P., Papadopoulos A. P. [red.], „Macroeconomic Analysis and International Finance (International Symposia in Economic Theory and Econometrics”, Volume 23, Emerald Group Publishing Limited, United Kingdom, 235-268.

---

<sup>14</sup> Melzer (1960) sformułował następującą hipotezę: przedsiębiorstwa mające ograniczony dostęp do kredytów bankowych zwiększają wykorzystanie kredytu kupieckiego.

<sup>15</sup> Opis projektu znajduje się w załączniku 4 pkt. II. G.2.

2. N.II.2.2. Gajewski K., Pawłowska M., Rogowski W. (2013), *Relacje firm z bankami – wyniki badań panelowych*, Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych, 30, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 89-105.
3. N.II.2.3. Tymoczko I., Pawłowska M. (2007), *Uwarunkowania dostępności kredytu bankowego – analiza rynku polskiego*, Bank i Kredyt, 6, Narodowy Bank Polski, 47-68.

Przedmiotem badań w ramach powyższego nurtu badawczego była analiza zjawiska relacji przedsiębiorstwa z bankiem. Podstawową relacją, która była poddana analizie była relacja kredytowa, na którą wpływa asymetria informacji na rynku. Bankowość relacyjna osłabia asymetrię informacji oraz racjonowanie kredytów przez banki.

Ważnym osiągnięciem w ramach badania była identyfikacja czynników, które istotnie wpływają na relacje między bankami a przedsiębiorstwami w Polsce (*bank-firm relationship*). W ramach badania wykazano, że polskie przedsiębiorstwa **budują relacje głównie z jednym bankiem**, co przemawia za przewagą bankowości relacyjnej w Polsce. W dalszej kolejności z wykorzystaniem analizy panelowej i modelu logitowego zbadano determinanty bankowości relacyjnej od strony przedsiębiorstw (N.II.2.2.) i od strony sektora bankowego (N.II.2.1.).

W badaniu opisanym w publikacji N.II.2.2 zbadano zjawisko bankowości relacyjnej od strony przedsiębiorstw. W badaniu wykorzystano dane m.in. z Monitora Polski B. Na podstawie modelu ekonometrycznego logitowego na danych obejmujących lata 1999–2011 stwierdzono, że na model bankowości relacyjnej wpływają cechy przedsiębiorstw (takie jak wielkość, rentowność) ale także otoczenie makroekonomiczne. Zbadano również wpływ cyklu koniunkturalnego na bankowość relacyjną w Polsce. W badaniu opisanym w publikacji N.II.2.1. wykorzystano dane pochodzące ze sprawozdawczości bankowej, analizowano zjawisko bankowości relacyjnej głównie od strony banków dla lat 1999–2010. Wyniki analizy potwierdziły wpływ konkurencji w sektorze bankowym, konkurencji ze strony rynku kapitałowego oraz rozwoju sektora bankowego na zjawisko bankowości relacyjnej w Polsce.

We wcześniejszym artykule (N.II.2.3.) dokonałam identyfikacji czynników, które istotnie wpływają na dostępność i warunki kredytowania przedsiębiorstw przez banki. Zaprezentowane w artykule wyniki empiryczne były rezultatem analizy danych z wykorzystaniem modelu logitowego na jednostkowych danych pochodzących z ankiety NBP, a także danych statystyki bankowej. Analiza obejmowała lata 1997–2005.

### III. Wybrane zagadnienia związane z analizą przedsiębiorstw niefinansowych

Prowadzone przeze mnie badania przedsiębiorstw niefinansowych rozwijały się w dwóch nurtach:

Nurt III.1. Badania konkurencyjności oraz innowacyjności polskich przedsiębiorstw oraz badania konkurencji w ramach teorii *IO*.

Nurt III.2. Badanie sytuacji finansowej przedsiębiorstw pod kątem prowadzenia polityki pieniężnej banku centralnego.

#### **Nurt III.1 Badania konkurencyjności oraz innowacyjności polskich przedsiębiorstw oraz badania konkurencji w ramach teorii IO**

W ramach tego nurtu badawczego rozwijałam swoją wiedzę z zakresu teorii organizacji przemysłowej *Industrial Organization (IO)* w odniesieniu do polskich przedsiębiorstw niefinansowych. Jako jedna z pierwszych zastosowałam klasyczny paradygmat SCP na danych z polskich przedsiębiorstw. Przeprowadziłam również badanie dotyczące konkurencji oraz konkurencyjności w oparciu o podstawy klasycznej teorii Portera<sup>16</sup> i innowacyjności, jako elementu przewagi konkurencyjnej<sup>17</sup> zgodne z teorią Schumpetera, 1960.

Za swoje podstawowe osiągnięcia naukowe, które prezentują wyniki badań w ramach omówionego nurtu badawczego uważam następujące publikacje:

1. N.III.1.1 Pawłowska M. (2007), *Rentowność a struktura rynku – wyniki badania panelowego w oparciu o model SCP*, Bank i Kredyt, 4, Narodowy Bank Polski, 39-53.
2. N.III.1.2 Kołodziejczyk D., Pawłowska M. (2006), *Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw po wejściu do Unii Europejskiej - wyniki badania ankietowego*, Materiały i Studia, 206, Narodowy Bank Polski.

W artykule N.III.1.1 zbadalam zależność między strukturą rynku (*market structure*), funkcjonowaniem rynku (*market conduct*) a rentownością przedsiębiorstw (*market performance*) w polskim przetwórstwie przemysłowym – zgodnie z paradygmatem SCP. W badaniu korzystałam z rocznych danych jednostkowych przedsiębiorstw ze sprawozdań finansowych F01 i F02 dla przetwórstwa przemysłowego obejmujących lata 1996–2004. Wyniki mojego badania potwierdziły stwierdzenie, wywodzące się z nowego nurtu badawczego organizacji rynku i konkurencji (NEIO),

---

<sup>16</sup>Porter (1992) wyróżnia trzy ogólne strategie konkurencji, umożliwiające osiągnięcie ponad przeciętnej efektywności w danej gałęzi: strategii przywództwa kosztowego, strategii zróżnicowania produktów, strategii koncentracji, polegającej na skupieniu się na wąskim segmencie rynku.

<sup>17</sup>Zgodnie z teorią Schumpetera, Schumpeter (1960).

że zależność między strukturą i funkcjonowaniem rynku a rentownością jest o wiele bardziej złożona, niż zakładał klasyczny paradygmat SCP. Struktura rynku nie tylko oddziałuje na pozostałe elementy paradygmatu, lecz sama kształtuje się pod wpływem sił ekonomicznych i staje się zatem skutkiem określonych zachowań rynkowych. **To badanie było punktem wyjścia do testowania metod teorii NEIO w polskim sektorze bankowym** (zobacz N.I.1.5). Ponadto syntetyczne wyniki mojego badania zostały przedstawione w raporcie NBP o rentowności polskich przedsiębiorstw, sierpień 2006 r (załącznik 4 pkt. III. M. a.6).

W ramach moich prac badawczych dotyczących konkurencji, konkurencyjności i innowacyjności polskich przedsiębiorstw przeprowadziłam badanie związane z coraz większym otwieraniem się gospodarki polskiej na gospodarkę światową z uwagi na członkostwo Polski w UE, razem z Danutą Kołodziejczyk (N.III.1.2). Celem badania było przedstawienie na poziomie mikro kompleksowych wyników badań kwestionariuszowych (ankiet) przeprowadzonych przez NBP w latach 2004-2005 dotyczących szeroko rozumianej zmiany konkurencyjności polskich firm (ze szczególnym uwzględnieniem ich innowacyjności), po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Powyższe badania ankietowe pozwoliło m.in. na ocenę polskich przedsiębiorstw ze względu na: poziom konkurencji na rynkach, stosowane przez przedsiębiorstwa strategie konkurencji, wpływ przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na ich konkurencyjność oraz na ich poziom innowacyjności. **Zaprezentowane w niniejszym artykule wyniki badań ankietowych wykazały, że polskie przedsiębiorstwa oceniły swoją konkurencyjność wyżej niż przed przystąpieniem do Unii Europejskiej.** Natomiast wyzwaniem dla polskich przedsiębiorców powinna być m.in. poprawa poziomu innowacyjności (m.in. poprzez zwiększanie nakładów na B+R). W ramach tego nurtu badawczego prowadziłam również badania przy współpracy z Instytutem Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, opublikowane w formie raportów o innowacyjności gospodarki polskiej<sup>18</sup>.

### **Nurt III.2 Badanie sytuacji finansowej przedsiębiorstw pod kątem prowadzenia polityki pieniężnej banku centralnego**

Badania, które przeprowadziłam w ramach tego nurtu stanowiły punkt wyjścia do dalszej analizy ograniczeń budżetowych przedsiębiorstw związanych z racjonowaniem kredytu przez banki opisanym w ramach nurtu II.1.

Za swoje podstawowe osiągnięcie naukowe, w ramach omówionego nurtu badawczego uważam następującą publikację:

---

<sup>18</sup> Szczegółowy wykaz prac projektu INE PAN znajduje się w załączniku 4 pkt. III. M. b.

1. N.III.2.1 Pawłowska M., Popowski P., Sawicka A., Tymoczko I. (2007), *Determinanty zmian zapasów w sektorze polskich przedsiębiorstw niefinansowych – wyniki empiryczne*, Bank i Kredyt, 1, Narodowy Bank Polski, 19-39.

Badanie, które przeprowadziłam wspólnie z Piotrem Popowskim, Agnieszką Sawicką oraz Izabelą Tymoczko dotyczyło szerokiej analizy zmian zapasów w polskiej gospodarce (N.III.2.1). Moim osiągnięciem w ramach tego badania było stwierdzenie przetrzymywania zapasów w celu uzyskania korzyści finansowych (*holding gains*) oraz wykazanie, że jeżeli przedsiębiorstwo ma ograniczenia w finansowaniu (*financing constraints*), to również przetrzymuje zapasy. Powyższe wyniki uzyskałam z wykorzystaniem estymatora GMM na danych panelowych. Badanie obejmowało lata 2002-2005. Analiza empiryczna opracowania opierała się na danych ze sprawozdań finansowych GUS oraz na danych z badań ankietowych realizowanych przez NBP.

## 5.2 Podsumowanie osiągnięć naukowo-badawczych

Efektami mojej działalności naukowej po doktoracie były publikacje, z których część została szczegółowo opisana powyżej w ramach wymienionych trzech obszarów badawczych<sup>19</sup>, oraz prezentacje na konferencjach, seminariach i warsztatach naukowych.

W ujęciu syntetycznym, zgromadzony przeze mnie dorobek naukowo-badawczy po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych, czyli w okresie od dnia 12 stycznia 2004 roku do listopada 2014 (przeszło 10 lat), obejmuje następujące osiągnięcia naukowe:

- autorstwo **1 monografii**, którą uważam za osiągnięcie wynikające z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.);
- autorstwo i współautorstwo **4 publikacji w czasopismach w języku angielskim**, w tym: autorstwo 2 artykułów i współautorstwo 2 artykułów.
- autorstwo i współautorstwo **12 publikacji w czasopismach w języku polskim**, w tym: autorstwo 4 artykułów i współautorstwo 8 artykułów.
- autorstwo i współautorstwo **7 rozdziałów w monografiach w języku angielskim**, w tym: autorstwo 6 rozdziałów i współautorstwo 3 rozdziałów.
- autorstwo **9 rozdziałów w monografiach w języku polskim**.
- autorstwo i współautorstwo **4 publikacji o statusie working papers w języku angielskim**, w tym: autorstwo 2 publikacji i współautorstwo 2 publikacji.

---

<sup>19</sup> Mój udział w publikacjach we współautorstwie stanowi załącznik nr 4 pkt. II. B.

- autorstwo i współautorstwo **8 publikacji o statusie working papers w języku polskim**, w tym: autorstwo 1 publikacji oraz 7 publikacji we współautorstwie.
- **1** publikowana recenzja.

1. W sumie powyższe osiągnięcia obejmują autorstwo lub współautorstwo 46 opublikowanych prac (z tego 22 prace we współautorstwie). Moje prace obejmują łącznie 1442 strony (z uwzględnieniem wag 977 stron)<sup>20</sup>. Wszystkie moje prace mają charakter empiryczny. Szczegółowy wykaz publikacji po doktoracie stanowi załącznik nr 4 pkt. II.B. Podsumowanie mojej całej aktywności publikacyjnej przed i po doktoracie zostało zawarte w tabeli 1.

2. Za moją aktywność publikacyjną otrzymałam kilkakrotnie nagrody Prezesa Narodowego Banku Polskiego (załącznik nr 4 pkt. III. D).

3. Opracowania mojego autorstwa były prezentowane na krajowych i międzynarodowych konferencjach, seminariach i warsztatach naukowych organizowanych przez wyższe uczelnie i towarzystwa naukowe oraz banki centralne. W sumie po doktoracie wygłosiłam 44 prezentacje mojego autorstwa: 27 prezentacji międzynarodowych oraz 17 krajowych (pełny spis moich prezentacji międzynarodowych i krajowych stanowi załącznik nr 4 pkt. II.I.).

4. Uczestniczyłam, jako kierownik oraz jako członek zespołu w realizacji 4 projektów badawczych, w tym: w 1 międzynarodowym. Byłam kierownikiem 2 projektów badawczych (szczegółowy wykaz projektów stanowi załącznik nr 4 pkt. II. G).

5. W sumie brałam aktywny udział w 2 międzynarodowych sieciach badawczych (załącznik nr 4 pkt. III. E).

6. Jestem członkiem międzynarodowej organizacji naukowej SUERF od 2005 r. (załącznik nr 4 pkt. III. H).

Po doktoracie prowadziłam również szeroką działalność popularyzatorską dotyczącą zjawiska konkurencji w sektorze bankowym jej determinant oraz metod jej pomiaru, którą opisałam w załączniku nr 4 pkt. III Q1 i Q2. Publikowałam wyniki swoich badań w publikacjach branżowych i prezentowałam na seminariach popularyzujących naukę (prezentacje na seminariach BRE – CASE oraz mBank - CASE). Brałam udział w zespołach eksperckich finansowanych przez Komisję Europejską w ramach projektu twinningowego Banku Francji na rzecz Centralnego Banku Tunezji. W ramach pomocy technicznej NBP występowałam w charakterze eksperta lub prelegenta na

---

<sup>20</sup> Wagi stanowiły mój procentowy udział w pracach we współautorstwie.

seminariach organizowanych przez Centralny Bank Rosji i Centralny Bank Armenii dotyczących badań ilościowych sektora bankowego i rynku kredytowego (załącznik nr 4 pkt. III N.1. i N.2).

Podsumowując strukturę tematyczną mojego dorobku naukowego według dyscyplin naukowych w ramach dziedziny „nauki ekonomiczne na podstawie wytycznych określających zakres tematycznych stwierdzam, że wpisuje się on w dyscyplinę „finanse”.

Tabela 1. Podsumowanie aktywności publikacyjnej

Aktywność publikacyjna	Przed doktorem	Po doktoracie	Łącznie
<b>W języku angielskim</b>			
Artykuły w czasopiśmie wyróżnionych na liście Journal Citation Report [załącznik 4, wykaz pkt. II.A]:	0	0	0
Artykuły w pozostałych czasopiśmie recenzowanych [wykaz pkt. II.B. 2.a]	0	4	4
Rozdziały w monografiach [załącznik 4, wykaz pkt. II.B. 3a]	0	7	7
Artykuły opublikowane w recenzowanych czasopiśmie o statusie materiałów roboczych ( <i>working papers</i> ) [załącznik 4, wykaz pkt. II.B. 4.a]	2	4	6
<b>Aktywność w języku angielskim łącznie:</b>	<b>2</b>	<b>15</b>	<b>17</b>
<b>W języku polskim</b>			
Autorstwo i współautorstwo monografii [załącznik 4, wykaz pkt. I.A] +[wykaz pkt. II.B.1.]	0	1	1
Artykuły opublikowane w polskich recenzowanych czasopiśmie naukowych [załącznik 4, wykaz pkt. II.B. 2b]	6	12	18
Rozdziały w monografiach [załącznik 4, wykaz pkt. II.B. 3b]	0	9	9
Artykuły opublikowane w recenzowanych czasopiśmie o statusie materiałów roboczych ( <i>working papers</i> ) [załącznik 4, wykaz pkt. II.B. 4.b]	2	8	10
Publikowane recenzje [załącznik 4, wykaz pkt. II.B. 5]	0	1	1
<b>Aktywność w języku polskim łącznie:</b>	<b>8</b>	<b>31</b>	<b>39</b>
<b>Aktywność publikacyjna łącznie:</b>	<b>10</b>	<b>46</b>	<b>56</b>
<i>Liczba stron łącznie:</i>	<i>240s</i>	<i>1442s</i>	<i>1682s</i>
<i>Liczba stron (z uwzględnieniem wag) łącznie:</i>	<i>180s</i>	<i>977s</i>	<i>1157s</i>
Pozostałe publikacje w periodykach branżowych [załącznik 4, wykaz pkt. III. Q.a]	0	7	7
<b>Suma łącznie:</b>	<b>10</b>	<b>53</b>	<b>63</b>

## Literatura cytowana w autoreferacie

- Bain J.P (1951), *Relation of profit rate to industry concentration: American manufacturing 1936–40*, Quarterly Journal of Economics, 65, 293–324.
- Bikker J.A., Bos J.W.B. (2005), *Trends in Competition and Profitability in the banking Industry: A Basic Framework*, SUERF Studies 2005/2, Wiedeń.
- Bikker J.A., Leuvensteijn M. (2014), *A New measure of competition in the financial industry*, Routledge, London.
- Bhattacharya K. (2003), *How good is the BankScope database? A cross-validation exercise with correction factors for market concentration measures*, BIS Working Papers, 133, Monetary and Economic Department, September.
- Boot A.W.A., Thakor A.V. (2008), *Handbook of Financial Intermediation and Banking*, The Journal of Finance, 55[2], North - Holland.
- Boyd J.H., de Nicoló G. (2005), *The Theory of Bank Risk Taking and Competition Revisited*, The Journal of Finance, Vol. 60, Issue 3, June 2005, 1329–1343.
- Buch C. M., Goldberg L. S. (2014) *International Banking and Liquidity Risk Transmission: Lessons from Across Countries*, NBER Working Paper No. 20286, Issued in July.
- Degryse H., Kim M., Ongena S. (2009), *Microeconometrics of Banking: Methods, Applications and Results*, Oxford University Press.
- Demsetz, H. (1973), *Industry structure, market rivalry, and public policy*, Journal of Law and Economics 16, 1-9.
- EBC (2005), *Consolidation and Diversification in the euro area banking sector*, Monthly Bulletin, May.
- Freixas X., Rochet J.-Ch. (2008), *Microeconomics of Banking*, MIT Press, Cambridge–London.
- Gelos R.G., J. Roldos (2002), *Consolidation and Market structure in Emerging Market Banking Systems*, IMF Working Paper, WP/02/186.
- Keeley M. C. (1990), *Deposit Insurance Risk and Market Power in Banking*, American Economic Review, 80, 1183–1200.
- KNF (2009), *Raport o sytuacji banków w 2008 roku*, Warszawa.
- Koernik D. (2002), *Konkurencyjność i konkurencja banków polskich*, Wydawn. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu.
- Liikanen E. (2012), *Final Report of the High-level Expert Group on Reforming the Structure of the EU Banking Sector*, Brussels.
- Matthews K., Thompson J. (2007), *Ekonomika Bankowości*, PWE, Warszawa.
- Martin S. (1989), *Industrial Economics, Economic Analysis and Public Policy*, Macmillan Publishing Company, New York, Collier Macmillan Publishers Londyn.
- Miklaszewska E. (2004), *Wpływ deregulacji rynków finansowych na strategię banków komercyjnych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- Meltzer A. (1960), *Mercantile Credit, Monetary Policy, and the Size of Firm*, Review of Economics and Statistics, vol. 42[4], 429–36.
- Porter M. E. (1996), *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*, PWE, Warszawa.
- Schaeck K., Čihák M., Wolfe S. (2006), *Are More Competitive Banking Systems More Stable*, Working Paper, 143, IMF, Washington, D.C.
- Schumpeter J. (1960), *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa.
- Yildirim H.P., Philippatos G. C. (2007), *Competition and Contestability in Central and Eastern European Banking Markets*, Managerial Finance, Vol. 33, No. 3, 195-209.
- Van Hoose D. (2010), *The Industrial Organization of Banking, Bank Behavior, Market Structure, and Regulation*, Springer-Verlag, Berlin Heidelberg.
- Vieves X. (2010), *Competition and Stability in Banking*, CEPR, CESifo Working Paper Series 3050, CESifo Group Munich.